

ІННОВАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

До одного з основних елементів системи антикризового управління можна віднести інновації. Тому у процесі антикризового управління потрібно брати до уваги сутність категорії “інновація”. В даний час існують різні підходи до трактування цієї дефініції.

Термін “інновація” в економічних публікаціях та літературі [1]-[8] визначають по-різному. Класичне визначення “інновації” надав Й. Шумпетер: “Інновація – це “нова” комбінація факторів виробництва, створення якої мотивовано підприємницької діяльності, зокрема прагненням підприємства до отримання прибутку” [1].

Багато авторів розглядають “інновацію” як “кінцевий результат діяльності”. Цієї думки дотримуються Гохберг Л., Ілляшенко С., Череп А., Олейнікова Л., Череп О., Ткаченко О., Йохна М., Стадник В., Ковальов Г., Василенко В., Мельник І., Цигилик І., Кропельницька С., Мозіль О. та ін. Глазьев С., Фатхудинов Р., Гохберг Л., Князевич А., Крайчук О., Соколов Д., Титов А., Шабанова М., Кокурін Д. вважають, що інновація це відновлений результат, що приводить до зміни або доповнення елементів. Петрова І., Шпильова Т., Сисоліна І. також визначають інновацію “як результат розроблення та впровадження нової або вдосконаленої технології в галузях промисловості, в управління, в комерційній, маркетинговій діяльності або соціальній сфері, який під час застосування дає можливість здобути комплексний ефект” [2]. Слід відмітити, що деякі автори вважають “інновацію” просто як результат. На наш погляд ці ключові слова в “інноваціях” ідентичні, так як результат припускає кінцевий результат. Чернобай Л., Кишеня П. вважають, що “інновація” – це матеріалізований результат [3]. Слід зазначити, що Череп А., Олейнікова Л., Череп О., Ткаченко О., Фатхудинов Р., Йохна М., Стадник В., Гохберг Л., Князевич А., Крайчук О. та ін. вказують, що інновація – це (кінцевий) результат.

На думку Завлина П., Казанцева А., Миндели Л., Покропивного С., Гриньової В., Румянцевої З., Хачатуряна Х., Кореного А., Чухрай Н. інновація – це використання або впровадження нових ідей (новацій, нововведень, результатів). Румянцева З. додає, що інновація – це прибуткове використання нововведень [4]. Не можна однозначно погодитися з таким словосполученням “використання нововведень”, так як “нововведення” – це впровадження новацій.

Більшість економістів зазначають інновацію як процес. Деякі з них доповнюють, що це

комплексний процес, наприклад, Горфінкель В., Кузнецова А., Лапко О. Згідно культурологічного словника інновацій це також комплексний процес [5]. Але на наш погляд це слово не впливає на сутність поняття.

Деякі вчені вважають, що інновація – це об’єкт, впроваджений у виробництво. До них належать Уткін Є., Мединський В., Ільдеменов С. Хіппель В. доповнює ключове слово процес і вважає, що інновація – це застосування процесу на практиці або нового продукту. Безгін К. розглядає інновацію як процес і результат [5], таким чином об’єднує ці два ключових слова. Безгін К., Санто Б., Ілляшенко С., Кузнецова А., Черваньов Д., Нейкова Л., Соловійов В., Алімов А., Твісс Б. розглядають інновацію тільки у процесному контексті не відводячи особливої ролі маркетингу, однак лише Воронков Д., Погорелов Ю., Горфінкель В., Лапко О. підкреслюють, що інновації повинні бути орієнтовані на ринок.

Згідно Закону України “Про інноваційну діяльність” інновація – “це новостворені або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги...”. [6]. Схоже визначення подає Бланк І., який зазначає, що інновації – “це нове досягнення в сфері технології” [7], також він узагальнив поняття “інновація” і зазначив, що інновація – це “управління, призначене для використання у операційній, інвестиційній або фінансовій діяльності підприємства”. У [8] інновація визначена як “нова техніка, технологія...”. Слід зазначити, що на теперішній час це поняття вже застаріло. У бізнес-словнику та у фінансовому словнику “інновація” трактується як інвестиція, що на наш погляд невірно, так як “інновація” та “інвестиція” два різних зі своїм економічним змістом поняття.

Інновацію як нововведення розглядають Шумпетер Й., Єрмошенко Н., Бажал Ю., Румянцева З., Бузько І., Краснокутська Н., Борисов Є., Миславський І., Присяжнюк А., Гриньов Б., Гусев В. Разом з тим існують відмінності у трактуваннях різних авторів. Зокрема, Шумпетер Й. та Бажал Ю. пов’язують нововведення тільки з виробничою функцією, що є дещо вузьким підходом, оскільки “інновації” охоплюють всі функції або сфери діяльності підприємства. Згідно зовнішньоекономічному тлумачному словнику Фоминського І. інновація трактується як нововведення в галузі виробництва, але є доповнення: “також у сфері управління, організації праці” [5].

На основі проведеного морфологічного аналізу можна узагальнити різні визначення даної категорії. В результаті аналізу було виявлено наступні підходи до формулювання дефініції “інновація” та уточнення її змісту: при визначенні поняття “інновація” більш за все дослідники використовують ключове слово – результат (18 % з аналізованих понять) та ключове слово – процес (15 %). На третьому місці за частотою звернення належить ключовому слову – нововведення (11 %). Четверте місце (9%) належить ключовому слову “зміна”. Ключові слова – як діяльність та технології використовуються приблизно однаково в процентному співвідношенні (відповідно 5 % та 4 %). Такі ключові слова – як використання результатів, об’єкт, інвестиції складають 2 % за частотою звернення. Ключове слово – використання нових ідей на 1 % більше. Інші автори пов’язують “інновація” з такими ключовими словами як нова комбінація; нове досягнення в сфері технології; впровадження в господарську практику; матеріалізований результат; застосування нового продукту, процесу; явище в менеджменті; нова виробнича функція; прибуткове використання нововведень; створення та впровадження нововведень, новостворений продукт, технологія чи спосіб виробництва; сукупність заходів; використання новацій; комерційне освоєння ідеї; товар, послуга або ідея; можливість отримати переваги; здатність створювати; створення і застосування нововведення; комплекс перетворень; перетворення нового знання; удосконалення; особистий засіб; стратегічна зброя; новий підхід; битва на ринку; явище культури. Деякі автори [5] при формулюванні дефініції “інновація” об’єднують у одне поняття зовсім різні підходи (наприклад, явище, зміна; процес і результат; ідея, діяльність), але таких авторів невелика кількість. Деякі визначення мають близькі за змістом ключові слова, тому їх можна об’єднати (наприклад, використання результатів та впровадження в господарську практику результатів; зміна та проведення змін; використання нових ідей та впровадження в практику ідеї). Слід також звернути увагу на те, що деякі економісти пов’язують аналізоване поняття з таким словом як використання або застосування. Але кожен з них з’єднує це ключове слово з різними за змістом категоріями (використання результатів; прибуткове використання нововведень; застосування нового продукту, процесу; використання новацій, використання нових ідей; використання нових ідей (новацій, нововведень); інвестиції; явище.

В результаті проведеного морфологічного аналізу сутності поняття “інновація” виявлено, що категорію “інновація” розглядають з різних точок зору: як результат; процес; об’єкт, введений у виробництво; діяльність; а також зміну; нову техніку, технологію; нове досягнення; нововведення.

Доцільно доповнити результати проведеного аналізу з аналізом ключових слів в формулюванні

категорії “інновації”. Аналіз ключових слів визначення “інновація” дозволив отримати наступні результати:

- 1) найчастіше використовується ключове слово – результат (45,7 % з аналізованих авторів);
- 2) друге місце за частотою використання (43 %) належить ключовому слову: “процес”;
- 3) третє місце по частоті використання (31,4 %) належить ключовому слову – “нововведення”;
- 4) на четвертому місці – ключові слова “зміна” (25,7 %).

Ключове слово «діяльність» використовується 14,2 %; “технологія” – 11,4 %, словосполучення “використання результатів” та “використання нових ідей” використовуються однаково у процентному співвідношенні – 8,6 %. Усі інші ключові слова використовуються нечасто.

Таким чином, під інноваціями слід розуміти комплексний процес який передбачає розробку, впровадження, використання, розповсюдження та комерціалізацію нововведень з метою задоволення існуючих ринкових потреб або формування нових. Таке визначення відповідає розумінню інноваційної діяльності як дієвого інструменту системи антикризового управління підприємством [9]. На макрорівні інновації є рушійною силою розвитку економіки, якому передують криза як фаза економічного циклу [10]. У цілому, система антикризового управління на основі інноваційного підходу дозволить ефективно функціонувати в кризових умовах підприємства та займати лідируючі позиції.

Список літератури

- [1] Й. А. Шумпетер, *Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу*. Київ, Україна: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2011.
- [2] І. Л. Петрова та ін., *Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди*. Київ, Україна: Дорадо, 2010.
- [3] Л. І. Чернобай, та П. Б. Кишеня, “Інновації в системі управління: сутність та особливості впровадження”, *Наука й економіка*, № 1 (21). с. 90–99, 2011.
- [4] З. П. Румянцева та ін. *Менеджмент організації*. Москва, Росія: ИНФРА-М, 1996.
- [5] К. С. Безгін, “Врахування чинників опору інноваційному розвитку процесів створення цінності на підприємстві”, *Економічний вісник Донбасу*, № 2 (24). с. 185–187, 2011.
- [6] Верховна Рада України. (2002, Лип. 04). *Закон № 40-IV, Про інноваційну діяльність*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- [7] И. А. Бланк, *Инвестиционный менеджмент*. Киев, Україна: Эльга, 2006.
- [8] Г. В. Астапова, Е. А. Астапова, та Д. П. Дойко, *Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины*. Донецк, Украина: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2001.
- [9] Л. М. Бащенко, та А. В. Галінська А. В. *Формування ефективного антикризового менеджменту в сфері АПК України*. Суми, Україна: Мрія, 2016.
- [10] J. Courvisanos, *Cycles, Crises and Innovation*. Cheltenham Glos, UK: Edward Elgar Publishing, 2012.